

Министерство Республики Саха (Якутия)

МКУ «Муниципальный орган управления образования» МР «Сунтарский улус (район)»

МБОУ «Эльгайская средняя общеобразовательная школа имени П.Х. Староватова»

6 кылааска төрөөбүт литературатыгар халандаарынай-тематической былаан.

Нэдийлэбэ – 2 чаас, сылга – 70

Үөрэнэр кинигэлэрбит: П.И. Оконешникова, Е.М. Поликарпова, С.Г. Олесова «Төрөөбүт литература» үөрэх
кинигэтэ, Дьокуускай, Бичик, 2015 сыл.

Рассмотрено:

на заседании МО

Рук. Петрова М.А. *чк*

от « » 20 г.

Согласовано:

заместитель директора УУР

(Винокурова С.С.)

от *30* *августа* 2016 г.

Утверждаю:

директор МОУ

(Игнатьева С.В.)

от *08* *октября* 2016

Быхаары сурук.

5-11 кылаастарга литератураны үөрэтийгэ үлэлиир программаны **Норуот айымныта уонна литература 5-11 кылаас, Саха Республикатынаабы Үөрэх министерствота** 1996 сүллааха бигэргэппит программатыгар олоюран оноюулунна.

“Норуот айымныта уонна уус-уран литература” программа Российской Федерации Үөрэхин министерствота бигэргэппит литератураа үөрэхтээхини **федеральнай государственний стандартын методологической төрүттэригэр** уонна **дидактический ирдэбиллэригэр** тирэжирэй.

6 кылааска саха тылын үөрэтийгэ үлэлиир программа “П.Х. Староватов аатынан уопсай үөрэхтээхин орто оскуолата “ муниципальной бюджетнэй уопсай үөрэхтээхин тэрилтэтин үөрэх программатыгар тирэжирдэ.

Төрөөбүт литератураны үөрэтийгэ туһаныллар учебник:

6 кылаас.Учебник: П.И.Оконешникова, Е.М.Поликарпова, С.Г.Олесова Төрөөбүт литературабыт:6 кылаас, Дьокуускай: Бичик, 2015.с

1. Ааџар дьођуру сайыннары. Уус-уран айымныны тус суолталаахтык ылыныы олоюруута. 5 кылааска сажаламмыт уус-уран тыл ис номобун, уйулжатын обо билгэлиир, быхаарар, ырытар кяхтара сайдар, үөрүйэх олоюурар таыма ситишиллэр. Уус-уран литератураны ылыныы эстетический кэринэ күүхүрэр. Онон, 6 кылааска обо:

- айымнылаах ааџыы нымаларын баылыыр, өйтөн хохонноохтук ааџыынан дьарыктанар;
- уус-уран айымныны ааџыынан умсугуйар, ааџыыга тардыстар, уус-уран айымныны ырытыыга, кэпсэтийгэ бајатыйан кыттар.

2. Сангарар санганы сайыннары. Обо тылынан ситимнээх сантатын тиhiктиэхтик сайыннары. 6 кылааска үөрэнээччи 5 кылааска ылыммыт үөрүйэхтэрин салгыы сайыннары ситишиллэр. Обо кэпсээхин араастарын барытын баылыыр. Үөрэнээччилэр уус-уран персонажтары ылыныылара чопчуланар, саба быраан туюх, хайдах буолбутун кэпсээхининэн мунурдаммакка, герой майгытын, иэйииллэрин, дьайыларын төрүүттэрин быхааран, ырытан, ол эбэтэр төрүют уонна көстүү, бышы-майгы ситиминэн кэпсэтийгэ кыттыы дьођурун баылыыллар. Бу кэмтэн, проблемней ырытыы, диалог, дискуссия, ол эбэтэр обо сантатын дьону кытта алтыыыга таба туһанарыгар кях биэрэр нымалары инэриллэр.

3. Суруйар дьођуру сайыннары. Аяар, айымнылаах нымаларынан сурук тылын салгыы сайыннары. Мэтириэт, герой характеристики, уус-уран нымалары быхаары, бэйэ үлэтигэр туһаныы, кыра кэриннээх аяар уонна өйтөн суруйар дьођурга сыйыарыы ситишиллэр. Литература теориятыттан ылбыт билитигэр тирэжирэн, биирдлийн обо айымны сюжетын, геройдарын ырытар, чинчийэр кяхаха тиййэр.

4. Литературний билиини, дьобуру сайыннары. Норуот тылынан уус-урал айымнытын, көрүннэрин туунан өйдөбүлү диинэтти. Фольклор айымнытын көрүннэринэн тылынан уобараңы айыры нымаларын билиннэриини диинэтти: гипербола, уус-урал бытархай, исторический сюжет, номох, аллитерация, ассонанс, хатылааңын, ханарытын, аллегория, уус-урал бынаарын, тэннэбил, метафора.

Норуот тылынан уус-урал айымныта уонна уус-урал литература ситимэ. Автор (сурыйаачы) туунан өйдөбүлү диинэтти. Уус-урал айымны сюжета, сюжет олуктара (элеменнэрэ), айымны композицията.

Герой, персонаж туунан бастаантны өйдөбүлү диинэтти: киһи - уус-урал литература сүрүнэ, мэтириэт, герой тыла-өһө, ис турук, уйулба, дъайын, уобарас, уобарастар тииктэрэ, диалог, монолог, олонх героя, оствуоруя героя, легендарный (исторический) герой, кэпсээнинэн айымны героя, драматический герой, лирический герой.

Үөрэтий түмүгэ:

- ааңын сүрүн үөрүйэхтэрин баңылыр;
- айымны араас көрүнгүн болбайон истэр;
- сааңыгар сөнтөөх араас көрүннээх тиэкини үчүгэйдик өйдүүр, ырытар, тунаар;
- сөбулээн аахпыт айымнытын туунан үнүктубут иэйнитин уллэстэн санаатын сурыйар;
- айымны тылын араас дэгэт суолгатын өйдүүр, эпитети, ёс хохонун, уус — уран нымын арааңын кэпсиригэр тунаар;
- айымны ис хохонун толору кэпсиир, ырытар дьобурун баңылыр;
- чопчу тиэмэңэ араас көрүннээх сүргүнан айар үлэни толорор.

Кылаастарынан, тиэмэнэн үөрэтий чаяны наардааын.

6 кылаас	Норуот тылынан уус-урал айымныта	20
	Олонх	
	Норуот сэһэнэ	
	Хохон	7
	Кэпсээн	14
	Үгэ	2

	Сэхэн	15
	Драма	8
	Хатылааын	2
		Барыга 70 чаас

Саха литературата. 6 кылаас. (68 чаас)

№	Тиэмэ	Чаана	Күнэ-дьыла	Туолла	Сатабылы ингэрийн	Обо үлэтэ	Бэлиэтээнийн
1	Норуот тылынан уус-урган айымныта. Норуот айымнытын көрүнгнэрэ, сүрүн өйдөбүлэ.	1	5.09.16		Норуот тылынан уус-урган айымныларын арааын билий, араара үөрэний.	Норуот айымнытын көрүнгнэрин сурунуу, учубунньюгу аафы.	
2,	C. Васильев	8	7.09.16		Олонхоюо сырдык-харанга күүрсүүтэ. Кини модун санаатын, күүхүн-уобун, кыафын хохуйуутун, олонхо тылын кубулуйбат халыгттарын билий. Олонхо уус-урган тылын, ойуулуур-дьүүнүүр нымыматын арааын үөрэтий. «Эрчимэн Бэргэн» олонхоюо фантастика уонна олох алтыннытын өйдөтүү.	Олонхо тухунан тугу билбити хатылааын. Олонхоттон быха тардыны ейгө үөрэтий. «Эрчимэн Бэргэн» ис хохоснун тиэрдэр урууний. Олонхоюо тэтгик схема онгоруу. Олонхону кэпсээн форматыгар уларытан суруйуу	
3,	«Эрчимэн Бэргэн»		12.09.16				
4,			14.09.16				
5,			19.09.16				
6,			21.09.16				
7,			26.09.16				
8,			28.09.16				
9			3.10.16				

						(айар үлэ).	
10	Хатылааын уруок. Олонхо туунан өйдөбул.	1	5.10.16		Олонхону толорооччу, суруйааччы дьон туунан билиннэрий.		
11, 12, 13, 14, 15	Норуот сэхэнэ. «Майацтта Бэрт Хара»	5	10.10.16 12.10.16 17.10.16 19.10.16 24.10.16		Сэхэн арааын: исторический сэхэн, ураты дьоцурдаах (куустээх, быий, ырыааыт) дьон туунан сэхэн, итээл сэхэнэ. Сэхэн, номох, үүгээн уратыларын билии. Майацтта Бэрт Хара 16 үйэтгэн бүгүннэ диэри дьон уос номоцуттан умнуулла илигин туунан тириэрдии. Дыгын, Майацтта Бэрт Хара майгыларын-сигиллэрин ырытыы, ол сафанааы үгэс, олох-дьяах туунан билии.	Ааьы, кэпсээни. Үйыттыларга, тургутуктарга эппиэттээни. Сэхэн биир эмит көстүүтүгэр уруүй.	
16, 17, 18, 19	С.П. Данилов «Манчаары Баылай».	4	26.10.16 7.11.16 9.11.16 14.11.16		Манчаары олобун, национальный герой буоларын билии. Билингни кэм дьоно, норуоппут киэн туттуута буолбут Манчаары Баылайтан туюхха үөрэниэхлитин сөбүн туунан кэпсэтий, санаа атаастааы.	Ааьы, кэпсэтий. Манчаары туунан өссе ханык суруйааччы суруйбутун билэн кэлии. Уруүй, ыйыттыларга эппиэттээни.	
20	Кылааы таынан ааьы. «Кудай Беё», «Дъабады Сүүрүү» сэхэннэри ааьы.	1	16.11.16		Үөрэнэр бырагырааммаа киирбэтэх сэхэннэри кытта билисий, ааьы. Норуот кэрхэсэн кэпсийр дьоннорун kytta bilsihii.	Ааьы.	
21	Норуот	1	21.11.16		Аахыт сэхэннэри	Тургутукка	

	сэхэннэригэр түмүктүүр уруок.				хатылааһын, билиини тургутуу.	эпшиэттээһин.	
22	А.И. Софонов «Дыүһүн кубулуйумтуу».	1	23.11.16		Сатира өйдөбүлүн бынаары. Саха кэпсээнгэр киши майгыта-сигилитэ эгэлгэтин арыйыы. Кини киниэхэ сыйыанын араас көстүүлэрин ырытан өйдөөһүн.	Ааҕыы, кэпсээн ис хоһонун, суройааччы тугу тиэрдэ сатаабытын кэпсээнин. Инсценировкаан оонньоон көрдөрүү.	
23,	Н.Д. Неустроев «Тиэтэйбит».	6	28.11.16		Комедия драма дьонги ураты дьайар күүһүн арааһын өйдөтүү. «Тиэтэйбит» комедияда кини олохxo чэпчекитик сыйыаннаһытын, көр-нар үчүгэйгэ тиэрдibэтин, олох олоруу дъулууру, сыйаллаах-соруктаах буолууну эрэйэрин кэрэһэлииrin туунан өйдөтүү.	Оруолларынан ааҕыы, кылаас иннигэр оонньоон көрдөрүү.	
24,			30.11.16				
25,			5.12.16				
26,			7.12.16				
27,			12.12.16				
28			14.12.16				
29,	Үгэ. С.А. Саввин – Күн Дырибинэ «Тураахтаах Күүдээх».	2	19.12.16		Үгэ ханалытан көрдөрөр, үөрэтэр сыйаллаах сурулларын өйдөтүү. Үгэ түөрт көрүнүн билииннэрии. Күн Дырибинэ үгэният буоларын сырдатыы. «Тураахтаах Күүдээх» үгэээ дынинээх доҕор хайдах буолуохтаабын ырыттыы, кэпсэтииһи.	Ааҕыы. Туураахтаах Күүдээх сааскы көрсүүлэригэр тирэбирэн инсценировка оноруу, туроран көрүү. Үгэ айыы.	
30			21.12.16				
31,	С.С. Яковлев – Эрилик Эристиин «Хачыгыр».	3	9.01.17		Хачыгыр маннык ыар дылжаламмытыгар ким буурыйдааҕын. ойууланар	Ааҕыы, кэпсээнин. Кэпсээннэ уобарастар үтүө	
32,			11.01.17				
33			16.01.17				

					мэтириэтгэри билсийн, ырытынны.	кытта уонна өрүттэрин суруйу.	мөкү табл.	
34, 35	П.А. Ойуунуский «Ођо күйуурдуу турара».	2	18.01.17 23.01.17		Сырдыкка, үөрэххэ-билиигэ талаар, күүстээх санаалаах ођо туһунан кэпсээн кытта билсийн.	Аађыы, уруھий, куйуурдьут уол монологун ейгө үөрэтий.		
36, 37, 38, 39	Д.К. Сивцев – Суорун Омоллоон «Чүөчээски».	4	25.01.17 30.01.17 1.02.17 6.02.17		Ађа уонна ођо сиђиана кэпсээнгэ хайдах көстүбүтүн кытта билсийн.	Аађыы, кэпсэтийни. «Арай эн убайын эбэтэр дојорун ким эмэ малын уорбут буоллун...Хайылан этэй?» толкуй сурук.		
40, 41, 42, 43, 44, 45	Күннүк Уурастырап «Олох», Эллэй «Таптыађын ийэни!», Абађыныскай “Күөх”, Күндэ «Төрөөбүт тыл», С.П. Данилов “Саха саната”.	6	8.02.17 13.02.17 15.02.17 20.02.17 22.02.17 27.02.17		Сахалыы хоћоонги уус-урган убарас араас көстүүтэ. Кини санаата, ис дууhatа, үөрүүтэ- хомолтото поэт долгуйуутунан, тылынан- өһүнэн бэриллэрэ. Хоћоон суруллар нымаларын кытта билсийн, үөрэтий. Төрөөбүт тыл сүдү күүћүн хоћоон нөнүө ылныны. Ођо хоћоону дорбоонноохтук,, доргуччу аађар кыађын сайнинарыны.	«Олох» хоћоону ейгө үөрэтий. Эллэй хоћоонун ыллаађын, ийэ туһунан хоћоон айыы. Абађыныскай «күөх» дижн тылын хатылсырый? Санаађын эт. Күндэ уонна С.П. Данилов икки хоћоонун тэннээ.		
46, 47, 48, 49, 50, 51	Сэһэн. Сметанин «Егор Чээрин».	6	1.03.17 6.03.17 13.03.17 15.03.17 20.03.17 22.03.17		Фронтовик-суруюааччыны кытта билсийн. Сэрии кэмигэр Егор Чээрин хорсун сырыыларын сиһилии билий.	Сэһэнгэ саха саллаатын уобараађын ойуулаађынын аађыы, ол тула кэпсэтийни. «Добордохуу		

						модун күүс» тиэмэйэ өйтөн суруйу.	
52, 53, 54	Н.А. Лугинов «Нуоралдьыма чарангар».	3	5.04.17 10.04.17 12.04.17		Киhi уонна айылџа, киhi уонна олох сыһыаннаһыларын сэһэнтэн билии. Киhi төрөөбүт сирдэх-үоттаах, сир үрдүгэр чинник үктээн, дьоллоохтук кэлэр кэскиллээх олобу олорор аналлаабын туһунан суройааччы этэрин кытта бilsиhии.	Төрөөбүт дойдуларын, олорор нэһилиэктэрин айылџатын уус- ураннык хоhийан суруйу.	
55, 56, 57, 58	П.Н. Тобуруокап «Төкулүк уонна Тэкэлик» сэһэн.	4	17.04.17 19.04.17 24.04.17 26.04.17		Саха норуодунай поэта Тобуруокап оёлолрого суройбүт сэһэнин айылџа кырачаан тынар тыныннаахтарын – чыычаахтар олохторун эйгэтин, араас мүччургэннээх түгэннэрин кытта бilsиhии. Ожо санаатын сөпкө сааһылаан санаарын ситиhии.	Төкөлүктээх Тэкэлик мүччургэннээх сырылыларын уус- ураннык кэпсииргэ бэлэмнэний.	
59	Сэһэн түhүмэйэр түмүк.	1	3.05.17		Ожо өйдөөбүтүн, билбитин- көрбүтүн бэриллибит сорудахха эппиэттиир.	Тургутукка эппиэттээhin.	
60 61 62 63 64 65 66	КТА «Наара суюх туһунан сэһэннэр», «Күүстээх Махсыым», «Сайсары» Суорун Омоллоон.	9	8.05.17 10.05.17 15.05.17 17.05.17 22.05.17 24.05.17 29.05.17		Учуобуннүүкка киирбэтэх атын айымнылары кытта бilsиhии, ааһы.		

67	«Чубуку»	A.		31.05.17				
68	Кривошапкин, «Тураңааскы» Харысхал, «Сахсырђалаах таракаан»	Күн Дырибинэ,	«Эхэ уонна чыс кутыйах» Петр Тобуруокап, «Хаххан уонна чычып-чаап» Рафаэль Баңатаайыскай.					

2 ч резерв